

امنیت دریا

کتاب مصائب بایندر

بررسی و تحلیل عملکرد نیروی دریایی ایران در جنگ جهانی دوم

رضا جهانفر

بخش بیست و پنجم

شهادت مرد تاریخ‌ساز نیروی دریایی

پس از انتقال مجروحان به بیمارستان، برخلاف تمامی قوانین انسانی، بیمارستان توسط متجاوزان انگلیسی به توپ بسته‌شده و افراد زیادی از جمله «ناخدا نقدی» شهید می‌شوند (بهمنش، ۱۳۹۵). در همان زمان نیز «دریابان غلامعلی بایندر» که فرماندهی نیروی دریایی ایران را بر عهده داشت فراموشی بازگشت از مسیر آبادان به خرمشهر و به همراه «سروان مکری نژاد» سعی دارد تا خود را به ستاد نیروی دریایی در جنوب برساند که بین راه با مسلسل انگلیسی‌ها از پای درمی‌آید و شهید می‌شود.

وی که از خانوادهٔ تاریخ‌سازان نیروی دریایی مدرن ایران است، همواره مورد غضب انگلیسی‌ها بود و درنهایت انتقام خود را از او گرفتند...

مراسم تشییع رسمی پیکر دریا‌دار بایندر در پایگاه نیروی دریایی خرمشهر برگزار شد. سرلشکر چارلز هاروی فرماندهٔ لشکر هفتم‌هندی با حضور در این مراسم، روی تابوت یک پرچم انگلیس کشید؛ اما درست در لحظه شروع مراسم، ناویان یکم شمس‌الدین صفوی پرچم انگلیس را برداشت و پرچم سه رنگ ایران را جایگزین آن کرد (وفاقی، ۱۴۰۲).

حمله به بندر بوشهر

بندر بوشهر نیز مانند دیگر بندرها جنوب مورد حملهٔ انگلیس قرار گرفت. این بندر به دلیل قرار گرفتن فانوس‌های دریایی و بی‌سیم مجهز آن از اهمیت ویژه‌ای برای انگلیسی‌ها برخوردار بود و آن‌ها توانستند به فانوس‌های دریایی و بی‌سیم آن دست یابند (خلیلی، ۱۳۳۳: ۷۱).

درنهایت...

درنهایت نبرد نابرابری که از بامداد روز یکشنبه دوم شهریور ۱۳۲۰ آغاز و تا شامگاه روز دوشنبه سوم شهریور ۱۳۲۰ ادامه داشت، نیروی دریایی جنوب ایران، زبان بسیاری متحمل شد. ناوهای فرماندهی ببر و پلنگ و ناوچه‌های پشتیبانی آن‌ها غرق شدند. ناوهای فرماندهی سیمرغ و شهباز به دست انگلیسی‌ها افتاد و ویرانی‌های بسیار به بار آمد. نزدیک به ۶۵۰ ناوی در آبادان، خرمشهر و بندر شاپور، شهید و تعدادی دیگر زخمی شدند. زبان‌های وارده به خرمشهر بیش از دو بندر دیگر بود؛ زیرا کارون، گذرگاه ابروندود و ستاد نیروی دریایی، در بافت شهری و در میان ساختمان‌ها، ادارات و اماکن زندگی و کار مردم جای داشت. ناوی‌های پایگاه دریایی خرمشهر آسیب بیشتری را متحمل شدند (سلامی‌پور، ۱۳۸۵: ۱۱).

حسین انوشیروانی که آن روزها به مرخصی تهران اعزام شده بود در خاطر آتش که بعدها در کتابی تحت عنوان «کودتای نافرجام» منتشر شد، نوشت: «روز سوم شهریور ماه ۱۳۲۰ وقتی در ایستگاه راه آهن تهران از قطار پیاده شدیم، روزنامه فروش‌ها از حمله متفقین به شمال و جنوب ایران خبر می‌دادند. در این حمله‌ها ناخدا بایندر فرمانده نیروی دریایی خرمشهر، ناخدا نقدی، ناخدا کهمومی، ناوسروان ریاضی، ناوسروان هرسیچی و ناخدا میلانی و عده دیگر به شهادت رسیدند. من و ناخدا اردلان بلافاصله تصمیم گرفتیم که مجدداً به خرمشهر برگردیم ولی گفتند که دیگر خرمشهری وجود ندارد و انگلیسی‌ها آنجا را در اختیار دارند!» (معتضد، ۱۴۰۳ به نقل از انوشیروانی، ۱۳۷۸: ۳۶)

چندین روز بعد به انوشیروانی مأموریت داده شد به اتفاق چند افسر دیگر به جنوب عزیمت کرده وضعیت نیروی دریایی را مورد مطالعه و بررسی قرار دهد که او این مأموریت را انجام داد. در هر حال نیروی دریایی جنوب به کلی فرو پاشیده و نیروهای انگلیسی و هندی در محل قرارگاه شناور و پادگان خرمشهر مستقر شده بودند. ناوهای ببر و پلنگ غرق شده و ناوچه‌های کوچک به بصره یا هندوستان منتقل شده بودند. انوشیروانی مدتی بعد به تهران بازگشت و سرگرم خدمت در تهران شد. طبعاً چون ستاد قرارگاه نیروی دریایی در خرمشهر بود و در تهران واحدهی به این نام وجود نداشت، محل خدمت او ستاد ارتش بود (معتضد، ۱۴۰۳).

ادامه دار...

سرتیبه گروه راهبردی – مرتضی فاخری – در دنیای امروز، دریاها و اقیانوس‌ها نه‌تنها به‌عنوان منابع طبیعی برای تأمین انرژی، مواد غذایی و مواد اولیه شناخته می‌شوند، بلکه نقش حیاتی در توسعه اقتصادی جهانی دارند. بسا افزایش تجارت بین‌المللی، استفاده از راه‌های دریایی برای حمل‌ونقل کالاها روزبهر روز گسترش یافته و به‌طور خاص، بسیاری از کشورهای جهان به‌شدت به اقتصاد دریامحور وابسته هستند. این وابستگی به دریاها و اقیانوس‌ها، چالش‌های جدیدی را در زمینه تأمین امنیت دریایی به همراه دارد که می‌تواند بر توسعه پایدار، تأثیر منفی بگذارد.

به گزارش روزنامه دریایی اقتصاد سرآمد، مرتضی فاخری، دکترای مدیریت بازرگانی در یادداشتی اختصاصی برای این روزنامه به بررسی مبانی و اهمیت بالای موضوع امنیت دریایی و کارکرد دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی در حفظ امنیت دریاها پرداخته است. این نوشتار را در ادامه می‌خوانید:

امنیت دریایی شامل مجموعه‌ای از اقدامات و استراتژی‌ها برای جلوگیری از تهدیداتی است که ممکن است در آب‌های آزاد یا آب‌های سرزمینی کشورها به وقوع بپیوندد. این تهدیدات شامل دزدی دریایی، تروریسم دریایی، قاچاق انسان و موادمخدر و حتی جنگ‌های دریایی است که همگی می‌توانند به‌شدت بر تجارت جهانی و اقتصاد دریامحور تأثیر بگذارند. این‌سرو، اهمیت امنیت دریایی نه‌تنها در سطح ملی، بلکه در مقیاس جهانی غیرقابل انکار است.

مبانی و مفاهیم امنیت دریایی

امنیت دریایی به مجموعه اقداماتی اطلاق می‌شود که هدف آن حفاظت از راه‌های آبی، بنادر، کشتی‌ها و منابع دریایی در برابر تهدیدات مختلف است. این تهدیدات می‌توانند از خطرات طبیعی مانند طوفان‌ها و سیلاب‌ها گرفته تا تهدیدات انسانی مانند دزدی دریایی، تروریسم دریایی، قاچاق و جنگ‌های دریایی متغیر باشند. به‌عبارت دیگر، امنیت دریایی به حفاظت از جریان‌های تجاری و منابع دریایی برای حفظ ثبات اقتصادی و اجتماعی کشورها و منطقه‌ها کمک می‌کند.

دزدی دریایی یکی از مهم‌ترین تهدیدات امنیتی در دریاهاست. دزدان دریایی معمولاً کشتی‌ها را در آب‌های آزاد مورد حمله قرار می‌دهند، بار آن‌ها را می‌دزدند یا خدمه کشتی را گروگان می‌گیرند. این نوع از تهدیدات نه‌تنها باعث خسارات مالی به صاحبان کشتی‌ها و خطوط کشتیرانی شده، بلکه موجب افزایش هزینه‌های حمل‌ونقل و بیمه نیز می‌شود. تروریسم دریایی نیز تهدیدی جدی به‌شمار می‌آید که در آن افراد یا گروه‌ها به‌دنبال حملات به کشتی‌ها، بنادر یا تأسیسات دریایی هستند تا امنیت و ثبات جهانی را تهدید کنند. این تهدیدات می‌تواند شامل بمب‌گذاری در کشتی‌ها، حملات به نفتکش‌ها یا حملات به زیرساخت‌های حیاتی مانند خطوط لوله نفت و گاز در دریا باشد.

قاچاق موادمخدر، انسان و کالاها غیرقانونی از طریق دریا یکی دیگر از تهدیدات مهم برای امنیت دریایی است. کشورهای زیادی، به‌ویژه در مناطق آفریقا و جنوب‌شرق آسیا، با این نوع تهدیدات مواجه هستند که علاوه‌بر خسارات اقتصادی، خطرات انسانی و اجتماعی زیادی را به‌دنبال دارد. همچنین جنگ‌ها و تنش‌های سیاسی و نظامی در مناطق مختلف می‌تواند به‌طور مستقیم به امنیت دریایی آسیب بزند. مناطقی مانند خلیج فارس، تنگه باب‌المندب، دریای سرخ، دریای جنوبی چین و تنگه‌هرمز شاهد تنش‌های نظامی و مرزی هستند که به تهدیداتی جدی برای حمل‌ونقل دریایی تبدیل می‌شوند.

برای مقابله با این تهدیدات، کشورهای مختلف باید به مجموعه‌ای از اقدامات پیشگیرانه و حفاظتی پرداخته و همکاری‌های بین‌المللی را تقویت کنند. استفاده از تکنولوژی‌های نظارتی مانند رادارهای پیشرفته و سیستم‌های شناسایی خودکار کشتی‌ها، آموزش و تقویت نیروی دریایی و اجسرای قوانین بین‌المللی از جمله این اقدامات هستند.

نقش دولت‌ها وسازمان‌های بین‌المللی در امنیت دریا

دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی به‌طور جدی در تلاش هستند تا امنیت دریایی را تأمین کنند، زیرا تهدیدات دریایی نه‌تنها به کشورهای خاص، بلکه به اقتصاد جهانی آسیب می‌زند. حفظ امنیت در آب‌های آزاد و سرزمینی نیازمند همکاری‌های گسترده بین‌المللی و تلاش‌های هماهنگ است. در این راستا، دولت‌ها از ابزارهای مختلفی برای مدیریت و پیشگیری از تهدیدات استفاده می‌کنند و سازمان‌های بین‌المللی نقش کلیدی در هماهنگی این تلاش‌ها ایفا می‌کنند.

دولت‌ها مسئولیت اصلی حفظ امنیت در آب‌های سرزمینی خود را بر عهده دارند. این به معنای نظارت بر کشتی‌ها و کشف تهدیدات احتمالی در محدوده‌های ملی است. همچنین بسیاری از کشورها، نیروی دریایی خود را به‌عنوان ابزار اصلی برای محافظت از آب‌های خود و مقابله با تهدیدات احتمالی از جمله دزدی دریایی، قاچاق

مانند گردشگری، شیلات و استخراج منابع معدنی دریایی آسیب برسانند. در مناطقی که تهدیدات امنیتی شدیدتر است، گردشگری دریایی کاهش می‌یابد، زیرا مسافران و کشتی‌های کروز از سفر به این مناطق خودداری می‌کنند. در نتیجه، کشورهای درگیر با تهدیدات دریایی ممکن است با کاهش درآمد‌های گردشگری مواجه شوند.

تهدیدات امنیتی نیز می‌توانند باعث ایجاد هزینه‌های اضافی برای صنایع دریایی و بیمه‌گران شوند. برای مثال، کشتی‌هایی که در آب‌های خطرناک حرکت می‌کنند، مجبور به پرداخت حق بیمه بالاتری هستند که این هزینه‌ها در نهایت به مصرف‌کنندگان منتقل می‌شود و موجب افزایش قیمت کالاها در سطح جهانی می‌شود. در نهایت، تهدیدات امنیتی دریایی می‌تواند به ایجاد عدم‌ثبات اقتصادی در مناطق حساس منجر شود. این عدم‌ثبات می‌تواند به ناآرامی‌های اجتماعی و اقتصادی در کشورهای در حال توسعه که بیشتر به دریا و تجارت دریایی وابسته هستند، دامن بزند.

استراتژی‌هایی برای افزایش امنیت دریاها

با توجه به تهدیدات متعدد و پیچیده‌ای که امنیت دریایی را به خطر می‌اندازند، کشورهای مختلف باید مجموعه‌ای از استراتژی‌ها و راه‌حل‌ها را برای تقویت امنیت دریایی به‌کار گیرند. این راه‌حل‌ها می‌توانند شامل پیشرفت‌های فناوریانه، همکاری‌های بین‌المللی و تقویت نیروهای نظامی و نظارتی در دریاها باشند. در ادامه، برخی از مهم‌ترین استراتژی‌ها و روش‌های تقویت امنیت دریایی بررسی می‌شوند.

یکی از مهم‌ترین گام‌ها برای تقویت امنیت دریایی، استفاده از فناوری‌های پیشرفته در نظارت و شناسایی تهدیدات است. سیستم‌های راداری، ماهواره‌ای و نظارتی پیشرفته می‌توانند به کشورهای مختلف در شناسایی فعالیت‌های مشکوک در آب‌های آزاد و سرزمینی کمک کنند. سیستم‌های شناسایی خودکار کشتی‌ها و دستگاه‌های نظارت بر شناورهای دریایی می‌توانند اطلاعات دقیقی از موقعیت کشتی‌ها و مسیرهای دریایی ارائه دهند و در نتیجه امکان شناسایی حملات یا فعالیت‌های غیرقانونی مانند دزدی دریایی و قاچاق را فراهم کنند. این فناوری‌ها به نیروهای دریایی و امنیتی کمک می‌کنند تا در زمان مناسب واکنش نشان دهند و از وقوع حوادث جلوگیری کنند.

تأثیر تهدیدات امنیتی در ریایی بر اقتصاد

امنیت دریایی از ارکان اساسی توسعه اقتصادی در سطح

همکاری‌های بین‌المللی نیز نقش بسیار مهمی در تأمین امنیت دریایی دارند. تهدیدات دریایی به دلیل ماهیت جهانی خود نیازمند همکاری‌های فراملی هستند. سازمان‌های بین‌المللی مانند سازمان دریانوردی بین‌المللی سازمان ملل متحد و دیگر نهادهای بین‌المللی نقش اساسی در هماهنگی و تنظیم قوانین برای مقابله با تهدیدات دریایی ایفا می‌کنند. توافق‌نامه‌ها و کنوانسیون‌های بین‌المللی مانند کنوانسیون حقوق دریاها به کشورهای اجازه می‌دهند تا استانداردهای مشترکی برای امنیت دریایی تعیین و از طریق همکاری‌های مشترک در برابر تهدیدات مقابله کنند.

در کنار این اقدامات، ایجاد نیروی دریایی قوی و آموزش نیروهای نظامی و امنیتی در کشورهای مختلف ضروری است. کشورها وابسته به اقتصاد دریامحور باید توانایی‌های دفاعی خود را تقویت کنند تا در صورت بروز تهدیدات امنیتی، بتوانند به‌موقع واکنش نشان دهند. همکاری‌های نظامی بین‌المللی، به‌ویژه در مناطق حساسی مانند خلیج فارس، دریای سرخ، جنوبی چین و تنگه باب‌المندب و تنگه‌هرمز، می‌تواند باعث ایجاد یک چارچوب امنیتی مشترک شود که تهدیدات دریایی را کاهش دهد. علاوه‌بر این، توسعه و بهبود زیرساخت‌های بنادر و مسیرهای دریایی از اهمیت بالایی برخوردار است. کشورها باید به سرمایه‌گذاری در تجهیزات و سیستم‌های امنیتی بنادر خود توجه ویژه‌ای داشته باشند. نصب دوربین‌های نظارتی، سیستم‌های هشداردهنده و آموزش کارکنان بنادر برای شناسایی تهدیدات، می‌تواند به کاهش خطرات مربوط به حملات دریایی و قاچاق کمک کند. در نهایت، دولت‌ها باید با تقویت قوانین داخلی و همکاری با سازمان‌های بین‌المللی، استانداردهای امنیتی دریایی را ارتقا دهند. این شامل نظارت دقیق بر کشتی‌ها، اطمینان از رعایت استانداردهای ایمنی دریایی و تشویق به همکاری‌های منطقه‌ای برای مقابله با تهدیدات است.

«روزنامه دریایی سرآمد» بررسی می‌کند؛

«امنیت دریاها»محور توسعه اقتصادی در جهان

تأثیر تهدیدات امنیتی دریایی بر اقتصاد کشورها

چالش‌ها و فرصت‌های توسعه امنیت دریایی

تقویت امنیت دریایی باوجود اهمیت حیاتی آن، با عدم‌همکاری کافی بین کشورهای مختلف است. برخی تهدیدات مستقیم مانند دزدی دریایی و تروریسم دریایی می‌شوند، بلکه به عوامل اقتصادی، سیاسی و اجتماعی نیز بستگی دارند. بااین حال، در کنار این چالش‌ها، فرصت‌هایی نیز برای توسعه و تقویت امنیت دریایی وجود دارد که می‌تواند به رشد اقتصادی و توسعه پایدار در کشورهای مختلف کمک کند.

یکی از بزرگ‌ترین چالش‌ها در زمینه امنیت دریایی، عدم‌همکاری کافی بین کشورهای مختلف است. برخی کشورها به دلیل منافع ملی یا سیاسی خود، ممکن است تمایل نداشته باشند در سطح بین‌المللی و در زمینه امنیت دریایی همکاری کنند. این عدم‌همکاری می‌تواند باعث ایجاد شکاف‌های امنیتی شود و تهدیدات در دریا را پیچیده‌تر کند. علاوه‌بر این، کشورهای مختلف از نظر منابع مالی، نیروی انسانی و فناوری برای تقویت امنیت دریایی در سطوح مختلف دچار تفاوت‌هایی هستند که می‌تواند روند مقابله با تهدیدات را کند یا محدود کند.

چالش دیگر در این زمینه، پیچیدگی و تنوع تهدیدات است. تهدیدات دریایی امروزه از مرزهای سنتی خود فراتر رفته‌اند و به اشکال پیچیده‌تری مانند حملات سایبری به سامانه‌های دریایی، استفاده از فناوری‌های نوین برای دزدی دریایی و حملات تروریستی به زیرساخت‌های حیاتی رسیده‌اند. این تهدیدات نیازمند واکنش‌های سریع، هماهنگ و مؤثر از سوی کشورها و سازمان‌های بین‌المللی است که بدون به‌روزرسانی سیستم‌ها و فناوری‌های نظارتی و امنیتی، مقابله با آن‌ها دشوار خواهد بود.

در عین حال، فرصت‌هایی نیز برای تقویت امنیت دریایی وجود دارد. یکی از بزرگ‌ترین فرصت‌ها در این زمینه، استفاده از فناوری‌های نوین است. پیشرفت‌هایی مانند هوش مصنوعی، ماهواره‌ها، اینترنت اشیاء و ربات‌های دریایی می‌توانند به نظارت و شناسایی تهدیدات دریایی کمک کنند و کارآمدی سیستم‌های امنیتی را افزایش دهند. همچنین استفاده از تحلیل‌های داده‌ای برای پیش‌بینی تهدیدات و رفتارهای غیرقانونی می‌تواند موجب پیشگیری بسیاری از حوادث امنیتی در دریاها شود.

فرصت دیگر در زمینه امنیت دریایی، توسعه همکاری‌های منطقه‌ای و بین‌المللی است. پیمان‌های منطقه‌ای و مشارکت‌های استراتژیک می‌توانند به کشورهای مختلف این امکان را بدهند که با هم همکاری کرده و تهدیدات مشترک را به‌صورت هماهنگ و مؤثر مدیریت کنند. کشورهایی که در مناطق استراتژیک دریایی قرار دارند، مانند کشورهای حاشیه خلیج فارس، باید همکاری‌های خود را در زمینه امنیت دریایی با کشورهای دیگر و سازمان‌های بین‌المللی گسترش دهند تا تهدیدات بالقوه کاهش یابد. تقویت زیرساخت‌های دریایی و آموزش نیروی انسانی در کشورهای مختلف نیز می‌تواند فرصت‌های جدیدی را برای ایجاد یک شبکه امنیتی جهانی فراهم کند. در این راستا، می‌توان از تجربه کشورهای پیشرفته در زمینه امنیت دریایی بهره گرفت و آن را به کشورهای در حال توسعه منتقل کرد. در نهایت، بهره‌برداری از منابع دریایی به‌صورت پایدار و امن می‌تواند فرصت‌های زیادی را برای کشورهای مختلف به‌ویژه کشورهای در حال توسعه به‌همراه داشته باشد. با تقویت امنیت دریایی، این کشورها می‌توانند از منابع طبیعی خود به‌طور مؤثرتر استفاده کرده و به توسعه اقتصادی و اجتماعی خود کمک کنند.

نتیجه‌گیری

امنیت دریایی از جنبه‌های حیاتی برای توسعه پایدار اقتصادی و اجتماعی در سطح جهانی به‌شمار می‌آید. تهدیدات مختلف دریایی از جمله دزدی دریایی، تروریسم دریایی، قاچاق و جنگ‌های دریایی می‌توانند تبعات زیادی برای کشورهای وابسته به تجارت دریایی و منابع آبی به‌همراه داشته باشند. این تهدیدات نه‌تنها بر جریان تجارت جهانی تأثیر منفی می‌گذارند، بلکه باعث ایجاد عدم‌ثبات اقتصادی و اجتماعی در مناطق مختلف می‌شوند. بااین حال، برای مقابله با این تهدیدات و حفظ امنیت دریایی، کشورها باید از مجموعه‌ای از استراتژی‌ها و اقدامات هماهنگ استفاده کنند. استفاده از فناوری‌های نوین برای نظارت و شناسایی تهدیدات، تقویت همکاری‌های بین‌المللی و توسعه نیروی دریایی و زیرساخت‌های بنادر، می‌تواند به کاهش تهدیدات و افزایش امنیت در آب‌های آزاد کمک کند. همکاری‌های بین‌المللی به‌ویژه در زمینه تنظیم قوانین بین‌المللی و استانداردهای امنیتی، به کشورهای مختلف این امکان را می‌دهد تا با تهدیدات دریایی به‌صورت هماهنگ مقابله کنند.

در عین حال، چالش‌های زیادی در مسیر تقویت امنیت دریایی وجود دارد که باید با رویکردهای نوآورانه و همکاری‌های گسترده‌تر حل شوند. از جمله این چالش‌ها می‌توان به تنوع تهدیدات، عدم‌همکاری کافی بین کشورها و محدودیت‌های مالی و فنی اشاره کرد. بااین حال، استفاده از فرصت‌های موجود، مانند فناوری‌های نوین و تقویت روابط منطقه‌ای و بین‌المللی، می‌تواند به کشورهای مختلف کمک کند تا امنیت دریایی را تقویت کرده و به توسعه پایدار دست یابند.